

Hur sänker vi trösklarna till naturen?

-Möjliggör ett inkluderande av naturnyttjande

Abstract

Denna artikel är skriven på uppdrag av Naturskyddsföreningen i Stockholms län som ett bidrag till projektet *Naturen på lika villkor*. Projektet handlar om att belysa och problematisera tillgängligheten till och i naturområden i Stockholms län. Artikeln riktar till kommuner som vill möjliggöra sin natur för alla människor. Den ämnar till att, baserat på egeninsamlat intervjumaterial, visa på de hinder en person med funktionsvariation kan möta i sin föreställning av naturen och hur kommunen kan underlätta ett nyttjande av naturen för dessa personer. Syftet med artikeln är att presentera resultatet från en etnografisk studie och att utifrån studien visa på hur kommuner kan möjliggöra tillgängligheten i naturområden för människor med funktionsvariation.

Bakgrund

Projektet startades som ett samarbete mellan Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, i hopp om att få fler personer med funktionsvariationer att ta sig ut i naturen. Under projektets gång har fler funktionsvariationsorganisationer gått med i projektet och vi har insett att detta är en problematik som är väldigt utbredd inom målgruppen. Problematiken syftar till att det finns många hinder mellan personer som har funktionsvariation och naturen, vilket gör att många som vill ta sig ut inte har möjlighet till det. Min huvuduppgift som antropolog i projektet är att vara länken mellan projektet och personerna som projektet handlar om. Jag har utfört djupintervjuer med totalt 22 personer, eller informanter som de kallas inom den etnografiska metoden, och varit med på olika tillställningar och öppna hus hos våra samarbetsorganisationer. Detta för att få förstahandsinformation från personer som har olika typer av funktionsvariationer om deras relation till och möjlighet att vistas i naturen. Jag ville på så sätt få deras perspektiv och synpunkter, samt se vad de individer jag intervjuar eventuellt behöver för anpassning i

naturen och på vilket sätt de vill nyttja den. Vissa vill inte göra det alls, andra vill kunna fiska med rullstolen och några vill bara kunna ta en promenad. Som antropolog anser jag denna del av projektet vara väldigt viktig. Dessa personers åsikter betyder mycket eftersom att de huvudsakligen är för dem anpassningarna ska fungera.

Naturskyddsföreningens projekt - *Naturen på lika villkor*

Naturskyddsföreningen jobbar överlag med inkludering och försöker sänka trösklarna då föreningen tyvärr än idag till större del består av en vit, välutbildad medelklass utan större representation av olika funktionsvariationer. Projektet är även det ett steg i rätt riktning inom området. Kopplingen mellan tillgänglighet och natur är även det någonting relativt nytt för Naturskyddsföreningen, men i och med detta projekt är förhoppningarna att detta är ett naturligt tänk som föreningen kommer bära med sig. *Projektets syfte är att öka andelen personer som utövar friluftsliv i Stockholms län, med särskilt fokus på personer med funktionsvariationer.* Alltså att personer med funktionsvariationer av olika slag i större utsträckning ska få tillgång till naturen och ha möjlighet att vistas där. Någonting projektet vill trycka på är de positiva hälsoeffekter naturen har på människan. Att ha tillgång till att vistas i naturen är en mänsklig rättighet och någonting som idag endast är vissa förunnat.

- Ett av målen med projektet är att göra kommunerna uppmärksamma på vad som krävs av dem för att underlätta för alla invånare i samhället att kunna nyttja sin rättighet att vistas i naturen. Vi vill få kommunerna att ta sitt ansvar och hjälpa dem att börja agera i frågan.
- Ett annat mål är att undersöka och upplysa om tillgängligheten i naturområden runt om i Stockholms län, samt att genom samarbete med kommunerna visa på brister i tillgängligheten till och i naturen, och genom att ta fram åtgärdsförslag i ett försök att påverka kommunerna att öka tillgängligheten.
- Ännu ett mål är att knyta ihop trådar mellan organisationer, kommuner och personer som har olika typer av funktionsvariationer, för att få dessa att samarbeta för att göra det bättre och enklare för alla. För att motverka att anpassningar görs som sedan visar sig vara olämpliga för målgruppen. Genom kommunikation mellan grupper skulle både samhället och kommunerna spara pengar, då resurser kan läggas på anpassningar som är på rätt plats och som är gjorda på rätt sätt från början så att det inte behövs göras på nytt.

Allt detta är någonting projektet i samverkan med Stockholms kommuner kommer att genomföra. Inom projektet bestämmer projektansvariga tillsammans med utvalda på kommunen vilka områden som ska tillgänglighetsinventeras. Utifrån detta kommer tydliga åtgärdsförslag till kommunens förfogande. Det kommer även tas fram material som ska finnas för målgruppen att tillhandahålla, b.la. i form av broschyrer att ta med sig ut. Projektet erbjuder även naturguidningar som kommunerna förväntas fortsätta med på egen hand efter projektets slut.

Artikels fokusområden

I artikeln kommer fokus ligga på vad kommunerna kan göra för att personer med olika typer av funktionsvariation ska kunna nyttja sin mänskliga rättighet att vara ute i naturen. Sedan är det upp till var och en hur mycket och om man vill nyttja den, men alla ska ha den möjligheten. *Artikeln avser visa på hur kommunerna lättare ska kunna förstå de mentala hinder som finns för personer med funktionsvariation i naturen, och därmed kunna fatta beslut för att motverka dessa.*

Vissa informanter har uttryckt en stark längtan och vilja att kunna vistas mer i naturen medan andra inte har något som helst intresse av att vistas där, förutom någon promenad då och då. Det är viktigt att se till individen och dess behov och att inte klumpa ihop personer som har funktionsvariation i ett och samma fack. En person som har haft någon typ av funktionsvariation hela sitt liv har kanske aldrig haft möjlighet att bekanta sig med naturen och därmed inte fått kunskap om hur man ska förhålla sig till hinder som kan uppkomma, eller vet vilka som kan uppkomma för den delen. Detta kombinerat med att de flesta kommuner ofta tillgängliggör en del av ett naturområde och inte ger tillräckligt mycket information om detta gör att målgruppen har svårt att få informationen. Kanske görs ändringarna utan att konsultera med representanter för målgruppen. Eller om jag får spekulera fritt, att det kan röra sig om okunskap över vad som krävs för att tillgängliggöra ett område på ett relevant och användbart sätt.

Något jag kommit fram till i mina intervjuer är att det inte behöver finnas en koppling mellan typ av funktionsvariation och ett mer eller mindre nyttjande av naturen. När jag genomfört intervjuer med personer som har olika typer av funktionsvariationer har det framkommit att de ofta är mentala hinder som står mellan dem och naturen. Det kan yttra sig i en oro om att inte veta vad man kommer stöta på väl ute i ett naturområde, eller en oro över huruvida man kommer hitta till eller runt i området. Många av dessa mentala hinder skulle kommunerna kunna göra någonting åt och därmed underlätta för personer som vill ut i naturen men inte kommer dit. Förutom de fysiska tillgänglighetsanpassningar som krävs är exempelvis information från webbsidan (som finns att tillgodogöra sig innan besöket) till stor hjälp för många. I artikeln kommer dessa mentala hinder diskuteras utifrån intervjuer genomförda under perioden februari - april 2016.

Presentation av begrepp

Funktionsvariation

Jag använder mig av benämningen funktionsvariation då ordet beskriver variationer bland människor utan att värdera variationerna i sig som nedsättningar eller någon annan som fullkomlig. Ordet syftar till att det inte finns något normalt sätt att fungera utan innefattar psykiska, fysiska och kognitiva variationer. Det innefattar inte endast en grupp människor som ordet funktionsnedsatt gör utan innefattar alla människor. Alla är vi olika typer av variationer. Det kan tyvärr förekomma andra benämningar i citat och i refererade texter eftersom att informanterna eller källorna kan komma att använda sig av andra benämningar.

Funktionsvariationer som finns representerade bland de intervjuade är epilepsi, förvärvad hjärnskada, MS och afasi - allt detta i olika grad. Vissa av de intervjuade sitter i rullstol, andra har el-moppe utomhus eller permobil. Somliga går utan hjälpmedel men har svårt med balans eller en nedsatt funktion i ena halvan av kroppen. En av de intervjuade tar sig runt i naturen med en så kallad Zoom, ett terränggående fordon som klassas som en cykel. Vissa behöver inga hjälpmedel för att kunna ta sig fram i naturen men har en eventuell sjukdom eller funktionsvariation som ändå kräver en viss tillgänglighetsanpassning.

Tillgänglighet

Det krävs även ett förtydligande av vad som menas med begreppet tillgänglighet i sammanhanget då begreppet används vitt och brett överallt i samhället och kan ha olika innebörd. Exempelvis används begreppet tillgänglighet inom Naturskyddsföreningen i vanliga fall kring beskrivningen av den tätortsnära naturen och närheten till den. Inom detta projekt syftar vi däremot till en annan typ av tillgänglighet - den som avgör vem som rent fysiskt kan vistas på en plats och vem som inte kan det i samma utsträckning.

Tillgänglighet är en förutsättning för jämställdhet och för alla människors rätt att fritt kunna röra sig i samhället. Naturen är en del av samhället och en viktig hälsokälla som alla ska ha möjlighet att kunna nyttja i högsta möjliga mån. Tillgänglighetsbegreppet i projektet *Naturen på lika villkor* syftar till att få bort funktionshinder, hinder som finns i naturen, För att göra den mer lättillgänglig för personer med funktionsvariationer. Projektet syftar till begreppet tillgänglighet i den meningen att personer som har funktionsvariationer ska kunna vistas i naturen i en mycket större utsträckning än vad som är möjligt idag. Att tillgängliggöra, alltså ta bort hindren, i naturen i högsta möjliga mån så att den kan nyttjas av alla människor i samhället.

Antropologins relevans och roll i projektet

En av de mest framstående nutida antropologerna Thomas Hylland Eriksen beskriver antropologi såhär: "Antropologi är det jämförande studiet av kulturellt och socialt liv, vars viktigaste metod är deltagande observation under ett långvarigt fältarbete i en specifik samhällsmiljö." Antropologin jämför aspekter av samhällen och är en mångförgrenad vetenskap där studier av sociala processer, kulturer och den enskilda individen är i fokus. Etnografi är antropologens metod för att få information och handlar om att beskriva och klargöra människans varierade livsmönster, vilket görs genom deltagande observationer och djupintervjuer. Något det läggs stor vikt vid inom etnografiska intervjumetoder är att låta informanten berätta sin egen uppfattning och vad denna tycker är relevant för området.

Som tidigare nämnts i bakgrunden har det antropologiska arbete som utförts resulterat i intervjuer av 22 informanter. Den etnografiska metoden med djupintervju och observation har

använts för att komma så nära informanternas egna verklighet som möjligt. Utan metoden är det inte säkert att de mentala hindren hade uppdagats och därför hade en stor del av den komplexa och mångfacetterade problematiken gått förlorad. Mitt mål som antropolog är inte att få fram de svar som gynnar projektet utan att komma så nära verkligheten som möjligt för att förmedla den vidare. Intervjumetoden går ut på att ställa öppna frågor och låta informanten styra intervjun mot vad denna anser vara relevant för mig att veta. Det är i det mänskliga mötet mellan antropologen och informanten som antropologens kunskap skapas.

Människan som naturvarelse

I Sverige har många en väldigt stark relation till- och föreställning om naturen, som i sig är förhållandevis ovanlig och det är någonting som inte ses i så många andra kulturer. Det är nästan som att många känner att naturen är en del av dem, och de en del av naturen. Naturen blev en betydande symbol för svenskhet under nationalromantiken på 1890-talet och fick i och med det sig ett uppsving från att ses som ett produktionslandskap. Etnologerna Jonas Frykman och Orvar Löfgren skriver i sin bok *Den kultiverade människan* att:

Under de senaste hundra åren kan vi följa hur det skapas en strukturell motsättning mellan natur och onatur. Naturen, fritidslandskapet, utrustas med kvaliteter som står i ett motsatsförhållande till det som inte är natur i den borgerliga kulturen. Naturen kommer att stå för det äkta, det naturliga och de opåverkade i motsats till stadslandskapets konstlande, kommersiella och människoproducerade miljöer.

Naturskyddsföreningen pratar ofta om att de vill skapa "naturkänsla" och hänvisar till natur som skog eller fjälllandskap, som en atrik, lugn plats som är bortom det strukturerade samhället. I mina intervjuer gjorde jag medvetet så att jag inte definierade begreppet natur, för att se hur informanterna själva tolkade det. Det visade sig vara individuellt men de flesta kopplade direkt till skogen, en stark symbol för den svenska naturen.

Något som är unikt för Norden och svenskarnas relation till naturen är allemansrätten, som på Naturvårdsverkets hemsida definieras som "en unik möjlighet för alla att kunna röra sig fritt i naturen". Ett påstående som inte riktigt stämmer, då alla inte kan röra sig fritt i naturen trots

att de får. Personer med funktionsvariationer verkar i natursammanhang antingen glömmas eller prioriteras bort vilket gör att alla har väldigt olika förutsättningar och möjligheter när det gäller tillgänglighet till naturen.

Naturen kan ses som en hälsofrämjande maskin som många med funktionsvariation skulle kunna främjas av men inte får tillgång och möjlighet till. Det hela blir ett uttryck för en kulturexkludering, vilken jag förutsätter inte är medveten från kommunens sida. Jag utgår från att alla kommuner strävar efter att vara så inkluderande som möjligt och som det ser ut i naturen idag är så inte fallet. Den passiva inställningen till tillgänglighet kopplat till natur gör att en framtida anpassning kommer att bli ännu svårare då fler behöver introduceras till naturen som innan varit främmande för många med funktionsvariation. Jag har skrivit om informationen som finns att tillgå innan man tar sig ut till ett område och dess viktiga roll i arbetet för att tillgängliggöra naturen och sänka trösklarna. Att kunna se hur entrén till området ser ut, hur en bit av slingan som är anpassad för just mig ser ut, osv. Att mentalt kunna förbereda sig och ha en aning om vad man kommer möta när man väl är på plats är av stor vikt. Information om var det är anpassat och hur långt det är, var rastplatser och toaletter finns är andra viktiga punkter.

Empiriskt material med fokus på mentala hinder

Det må vara möjligt för alla att vistas i naturen på ett eller annat sätt men alla har väldigt olika förutsättningar, detta gäller alla personer i samhället med alla typer av funktionsvariationer. En person som vistas mycket ute i naturen och sedan någon gång under livet får en stroke eller liknande som gör att denna inte kan röra sig på samma sätt som tidigare kan eventuellt ha bättre förutsättningar för en fortsatt vistelse i naturen. Den föreställda personen kanske redan vet vilka hinder hen kommer stöta på i naturen men ändå känner sig bekväm i att hitta vägar runt detta. En sådan person är Robert, han kom under min medverkan i projektet att bli en inspirationskälla och ett bevis på att funktionsvariationen i sig inte behöver vara hindret mellan personen och naturen. Robert berättade för mig om en gång när han var ute i skogen och såg ett ställe med massor av svart trumpetsvamp. Robert beskriver själv att han "går jävligt illa" efter sina två strokes och svamp-bonanzan var en bit in i skogsgläntan. Han berättade hur han tänkte "äh, skit samma" och kastade sig ut ur

el-moppen så att han låg på mage med svamparna inom räckhåll. Han började plocka dem och efter en tid började det regna, han "sket i det också" och fortsatte plocka tills han var klar. Han skrattar när han berättar det här för mig och jag skrattar med honom.

En annan intervju där de mentala hindren tydligt kom fram var med Lottie, en kvinna som för 17 år sedan var med om en bilolycka som gjorde att hon fick en förvärvad hjärnskada. Jag intervjuade henne tillsammans med Svante på Hjärnkrafts öppna hus, eftersom att de var oroliga att de inte skulle hinna vara med på kortspelet plump annars. Jag fick uppfattningen om att Svante var väldigt aktiv. Han gick i skogen på grusade vägar varje dag med sin hund och hittade på en massa saker. Lottie var mindre aktiv, hon hade också hund men gick inte så ofta i skogen trots att hon hade en ganska bra skog nära där hon bodde. Vad som var intressant var att de beskrev att de i princip hade likadana men från sina hjärnskador. Svante fick en stroke, även den för 17 år sedan och låg i koma i en månad. Lottie och Svante var på rehabilitering tillsammans på karolinska "där blev jag mobbad för att jag var så jäkla positiv", sa Svante. De hade alltså otroligt liknande men med väldigt olika inställning till livet efter olyckan respektive stroke. Svante var otroligt positiv och såg det som att han hade fått en andra chans till livet. Han sa vi ett tillfälle i intervjun att de "... har lagt ribban på lite olika nivåer, jag har lagt den där jag var efter min stroke och på förbättringar. Medans du har lagt ribban där du va förut då". Lotti håller med om att hon gärna jämför med hur det var innan medan Svante säger att han blir "så jävla glad så fort det sker en förbättring".

En stund in i intervjun frågar jag om de skulle vilja tillbringa mer tid i naturen än vad de gör nu. Lottie svarar "Ja på sätt och vis skulle jag nog det, aa. För om man gjorde det så blir man ju väldigt glad å att det är väldigt fint och sådära". "Det är väldigt rehabiliterande i naturen" säger Svante. Lotti håller med och säger att det även är så vid hennes kolonistuga. Ett tag var hon inte ute i stugan för att hon bara såg problemen, men nu har hon fått lite mer hjälp, säger hon. Hon är också väldigt trött på att hon inte kan göra allt som hon kunde förut. "Att man inte orkar som alla andra, å man hänger inte med kompisar".

Jag frågar om Lottie tror att tillgängligheten skulle kunna förbättras på något sätt så att hon skulle ta sig ut mer i naturen. Hon svarar ja, men att hon inte riktigt vet vad det skulle vara. När hennes hund kommer på tal, kommer hon på att lite fina hundpromenader skulle vara

något, men sen säger hon att det kanske går att hitta om man kollar upp lite. Svante tipsar om ett ställe ute på Djurgården som heter hundudden där det ska finnas en massa naturstigar säger han. Hennes grannar, som också har hundar, och som kallar sig pudelklubben är mycket ute i naturen. På deras promenader kan hon inte följa med eftersom att de ofta är för långa leder på 5 km säger hon, det orkar hon tyvärr inte. ”Annars så skulle jag jättegärna vilja det. Det är det man tappar lite, att man inte kan hänga med på saker”, säger Lottie. ”Nu till våren ska vi ta och gå ut på lite utflykter du å ja, det orkar du med, och orkar man inte så går man ba upp och tar bussen”, säger Svante.

Jag har under projektets gång intervjuat många som resonerat som Lottie, att naturen inte är för dem och att de kanske inte kan ta sig runt där. Jag uppfattade det som att hon under intervjun fick nya insikter i vad hon egentligen skulle kunna göra ute i naturen, just eftersom att de hade så lika fysiska förutsättningar. Jag är övertygad om att hon inte har missat Svantes positiva inställning angående allting i livet, men att hon kanske inte reflekterat kring sina begränsningar i naturen på det viset hon verkade göra under intervjun. Jag fick en känsla av att hon i början av intervjun uttryckte att hon inte ville vara ute i naturen mer än vad hon för tillfället var, men att hon mot slutet av intervjun ändrade sig, kanske tack vare Svantes positivism. Han gav en massa förslag till henne på var hon kunde gå och sa att de skulle hitta på saker tillsammans med sina hundar. Genom att sätta ord på varför hon inte gav sig ut i naturen tror jag att hon förstod att de kanske i synnerhet var mentala hinder som sätter krokben för henne. Vilket fick mig att reflektera mycket kring hur man kan uppmuntra personer som Lottie, som vill ut i naturen men inte tar sig dit. Detta trots att det finns utflykter och promenader tillgängliga, organiserade av Hjärnkraft som hon vet är tillgänglighetsanpassade.

Leif sitter i permobil efter en stroke som inträffade 2006, men han “försöker gå lite hemma” berättar han för mig när vi ses på Afasiföreningens fika. Jag frågar honom om han ofta är ute i naturen, han ger ett snabbt “Nä” och säger sen igen “Näe”. Jag frågar hur det kommer sig och han svarar “Ja för det första så har jag ingen bil och ingen att åka med heller va, och för de andra så saknar jag det inte heller för jag är inte intresserad å gå där för att för eh rullstolens skull då”. Jag undrar om det är för att det blir bökigt, “Ja det blir otroligt bökigt”.

Jag frågar honom om han var mycket ute i naturen innan stroken “Ja, ja det var jag. Uppe i

Tierp, jag va i Fagersta där jag hade mitt sommarställe, och uppe i Mora bruka jag vara hos syrran min". Hans syster bor vid Sollerön.

Jag frågar om det händer att han åker ut i naturen. "Ja de de händer men det är inte ofta heller, ja brukar åka runt om i här och sådär men det är jäkligt svårt för mig vetu". Jag frågar om han måste ha med sig någon när han går ut i naturen. "Ja o ja, de måste ja ha vettu!". Jag frågar om han åker färdtjänst och han säger att han gör det. På frågan om vad han gör när han är där svarar han "Man tittar lite å eh man man de e svårt för en å säga de rätt ut men försöker att ta till me de som man kan va när man är därute de de de försöker jag göra. Men man tänker mycket på hur det var när man var frisk va". "Det är klart", svarar jag. "Brukar du gå någon promenadslinga?", undrar jag och får till svar att det gör de. Jag frågar om dom tar en fika och han svarar "Ja allt möjligt me fika å". "Vem brukar du få med dig när du går ut i naturen?" "Frugan", svarar Leif. Jag frågar om hon brukar vara mycket ute i naturen han svarar att han inte tror det iallafall med ett skratt. Jag säger att hon kanske är där i smyg och då skrattar vi igen.

På frågan skulle om han skulle vilja tillbringa mer tid i naturen än vad han gör nu svarar Leif: "Ja man om man fick reda på hur det var så kanske man skulle kunna det". Jag undrar om han menar om det fanns bättre information. "Ja justeja", svarar han. Afasiföreningen brukar organisera båtturer, säger han, inte promenader och så, inga som han varit med på. Jag undrar om han följer med på sådana utflykter och han svarar "Ja ooo ja! De kan ja göra vettu." Jag frågar om han skulle följa med om de annordnade en tur i naturen. Han säger att han skulle göra det om han kan ta med sig sin permobil.

Sedan frågar jag om han vet hur tillgänglighetsfrågan prioriteras där han bor "Nej jag vet ingenting om sånna grejer, man frågar å, dom man känner å vettu. Men ingenting annat av det där". Han vet "ingenting sånt" säger han, utan pratar med andra för att få tips.

Robert, som jag nämnde tidigare, låter inte hindren i naturen stoppa honom och tycker heller inte att det ska göras anpassningar för honom. Han tar sig runt för att han vill det. Han nämner ett hinder som han ofta stöter på, ett vid vinterviken som gör att han inte kan ta sig ner till vattnet. "Ja men jag kan ju ta mig runt", säger Robert. Jag frågar honom om han skulle vilja få det fixat, så att han slipper åka till en annan tunnelbanestation varje gång trots att han bara bor några hundra meter därifrån. Jag påpekar att det borde vara ganska enkelt, att bygga

en liten ramp eller liknande. Han svarar "Ja det skulle ju va, eh, ja men det skulle dom ju aldrig göra överhuvudtaget. Bara för någon som sitter i rullstol eller el-moppe och inte kan ta sig runt". Han skrattar till och säger tillslut att det inte är någonting som han funderar på överhuvudtaget.

Jag finner det väldigt intressant att han inte alls verkar se sin funktionsvariation som ett hinder för att vara i naturen. Jag frågar honom därför om det finns någonting han inte gör på grund av sin funktionsvariation. "Ja jag vet inte om funktionsnedsättningen begränsar mig på något vis. Nej det är ju bara att jag inte kan gå, det är ju det som är problemet. Jag försöker ta mig fram där jag tycker det verkar intressant att vara." Jag frågar då om han kommer på något ställe där han inte kan vara eller om han kan ta sig fram överallt där han vill. Han svarar att det är väldigt brant på södra ön (Visingsö) ner mot vattnet, och att han inte kan ta sig fram där. "Eller JO det kan jag göra!" utbrister han "Om det är is på sjön, då kan jag komma dit!". Då går han på isen, säger han, men på sommaren går det inte.

Även här, vid tillfälle då han kommer att tänka på ett hinder som han stött på, så kommer han direkt på en lösning och hur han kan göra för att ta sig dit han vill. Robert stärkte alltså min bild av att hindren ofta är mentala. Det innebär absolut inte att det därmed inte krävs några tillgänglighetsanpassningar alls, tvärt om. Detta eftersom att dessa mentala hinder i många fall består av tankar på de fysiska hinder som eventuellt finns i naturen, hur man ska ta sig dit, var man kan gå, osv. Robert uttrycker att han inte behöver någon anpassning och det är främst för att han känner till naturen och vilka hinder han kan stöta på där. Men för att naturen ska bli en återhämtningsplats för alla så krävs en viss mån av anpassning. Förslagsvis vissa områden i ett större naturområde samt rikligt med information att tillhandahålla innan en person tar sig ut. Att inte ha tillgänglig natur i närområdet är en av orsakerna till varför vissa människor med funktionsvariation inte tar sig ut i naturen. Både eftersom att naturen då är svåränvänd, men också eftersom att man inte vet om de är anpassat för en själv.

Bland intervjuerna finns exempel på personer som har dessa mentala hinder mellan sig och naturen, men också de som trotsar sin funktionsvariation och de icke-anpassade naturområdena för att genom sitt jävlaranamma klara sig igenom precis allt i va hinder kan heta. Den senare är ett exempel på de med olika funktionsvariationer som inte tycker sig behöva någon tillgänglighetsanpassning men som är ett ypperligt exempel på att alla faktiskt

kan vistas där. Det är därför viktigt att påminnas om att alla kan och ska ha möjlighet att vistas i naturen och att detta är någonting som kommunerna ska sträva efter att uppnå.

Andra personer i den empiriska undersökningen får representera dem som vill ut i naturen men inte tar sig dit av olika anledningar, vilka jag hävdar till större del består av mentala hinder. För att ge konkreta exempel vad de mentala hinder jag pratar om kan vara kommer här ett axplock: *En oro för vilka fysiska hinder som finns i naturen, var i området man kan gå och vara, hur anpassat det är för just mig, min egen kapacitet och huruvida den räcker för en naturvistelse, hur jag tar mig dit och hem igen och hur lång tid detta kommer att ta samt en rädsla av att fastna någonstans själv i naturen.* Med anledning av detta kommer nedan en lista med tips på åtgärder, som kommunerna kan vidta för att möjliggöra för personer med mentala hinder mellan sig och naturen att lättare kunna ta sig ut.

Tips

- Uppdatera kommunens hemsida eller länka till annan gemensam plattform som gäller för naturområden. Det ska finnas information om hur man tar sig till och från området samt var i området det är tillgänglighetsanpassat.
- Fixa bilder och eller video på delar av naturområdet så att målgruppen kan skapa sig en bild och förbereda sig hemifrån. Viktigast är bild på betydande platser, så som entrén, toaletter och rast- eller grillplatser.
- Se till att det finns kontinuerliga guidningar som fungerar på samma sätt så att det är enkelt att följa med. Inom projektet Naturen på lika villkor är tanken att dessa till en början kommer från Naturskyddsföreningen och därefter fortgår från kommunens sida.
- Utbilda personliga assistenter. De ska vara medvetna om de hälsofrämjande aspekterna med att vistas i naturen och uppmuntra till detta, samt veta hur man tar sig ut i naturen. Projektet kommer hålla i ett seminarium där en kortare utbildning ges.
- Vid alterering eller tillgänglighetsanpassning av naturen, rådfråga tillgänglighetsrådet, tillgänglighetsombudsman eller målgruppen. Detta för att säkerställa att rätt anpassningar görs från början. Se till att anpassningarna som görs är till för så många som möjligt.
- Fysiska anpassningar bör göras på logiska platser, där små åtgärder krävs och påverkan på naturen och naturupplevelsen minimeras.

Källförteckning

Litteratur

Ehn, B., 1946 & Löfgren, O., 1943 1996, *Vardagslivets etnologi: reflektioner kring en kulturvetenskap*, Natur och kultur, Stockholm. (S.56)

Eriksen, T.H. 2000, *Små platser - stora frågor: en introduktion till socialantropologi*, Nya Doxa, Nora. (S.19,20)

Frykman, J., 1942, Löfgren, O., 1943 & Kulturgränser och klassgränser (projekt) 1979, *Den kultiverade människan*, 1. uppl. edn, LiberLäromedel, Lund.

Kaijser, L., 1963 & Öhlander, M., 1964 2011, *Etnologiskt fältarbete*, 2., [omarb. och utök.] uppl. edn, Studentlitteratur, Lund.

Michrina, B.P. & Richards, C. 1996, *Person to person: fieldwork, dialogue, and the hermeneutic method*, State University of New York Press, Albany, N.Y.

Intervjuer

Intervjuer utförda av S. Arnsten:

Leif. Intervju 2016. 8 Mars.

Lottie & Svante. Intervju 2016. 24 februari.

Robert. Intervju 24 februari.

Artiklar

HSO - Handling Samverkan Omtanke. *Handikappsrelsens syn på tillgänglighet - Projekt tillgänglighetsgranskning.*

<http://www.hso.se/Global/Arbete%20och%20f%C3%B6rs%C3%B6rjning/Nationella%20handlingplanen/Rapporter/Handikapprelsens%20syn%20p%C3%A5%20tillg%C3%A4nglighet.pdf> (Hämtad 28.04.16)

Kammarkollegiet. 2013. *Vägledning om användbarhet och tillgänglighet vid avrop från ramavtalsområdet E-förvaltningsstödjande tjänster.*

file:///Users/sofiaarnsten/Downloads/2013-06-12-efst-vagledning-for-anvandbarhet.pdf

(Hämtad 28.04.16)

Internetkällor

FunkTeks hemsida:

<http://www.funktek.se/ordlista/> (Hämtad 24.04.16)

Naturvårdsverkets hemsida:

<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/> (Hämtad 05.04.16)